

HUISNAMEN X

DE HUISNAAM VERTELT ONS WAT VROEGER DE STENEN VERTELDEN

Hans de Groot

Het was juni 1997 toen ik u begon te vertellen over huisnamen. Over wat onze dorpsgenoten ertoe bracht om hun gevoelens of herinneringen in een naam of een afbeelding op hun gevel tot uitdrukking te brengen. Het leidde tot verrassende ontdekkingen. Wij reisden op de vleugels van huisnamen de hele aardbol rond. Van het aloude Nederlandsch-Indië via Zuid- Afrika naar Brits-Guyana. Via Italië, Griekenland en Noorwegen kwamen wij in Polen terecht, terwijl onderweg nog even Wales, de Pyreneeën en de Provence werden aangedaan. Sommige huisnamen gaven ons een blik in de mythologie en in de wereld van de muziek. Het was ons ook vergund om even om een hoekje bij mensen binnen te kijken.

Over ruim honderd huisnamen heb ik u in de afgelopen vier jaar mogen vertellen en het is nog maar een fractie van het totaal dat ooit op Biltse en Bilthovense gevels heeft gestaan. Ik ga dus gestadig door.

Door mijn vroegste herinneringen zweefde al een huisnaam. Een fascinerende huisnaam. Waarom zou iemand zijn huis *Dubbelzes* noemen en dat in fraaie metalen letters op de gevel laten zien ?

De oplossing van dit raadsel lag eigenlijk erg voor de hand. Zes dochters en zes zoons vormen samen een *Dubbelzes*. Toch bleek deze verklaring iets te simpel te zijn. Bij mijn speurtocht in ons gemeentelijke archief ontdekte ik inderdaad zes dochters, doch maar twee zonen. De oplossing van dit vraagstuk kwam van een kleinzoon van de naamgever. Toen het gezin van de architect Lengkeek in 1936 vanuit Rotterdam naar het nieuwgebouwde huis op Lassuslaan 97 verhuisde, hadden vier zoons het ouderlijk huis al verlaten en

werden dus niet in de bevolkingsadministratie van De Bilt opgenomen.

De bouwvergunning voor deze villa, te bouwen tegenover de Obrechtlaan, werd aangevraagd door Adr.C. Lengkeek Wzn, Straatweg 43 te Hillegersberg. Als bouwmeester, zoals toen veelal de architect op de bouwaanvraag werd genoemd, trad het Architectenbureau Adr.C. Lengkeek op. Waarschijnlijk was het ontwerp van de villa, zij het onder het toezien oog van zijn vader, van de hand van de zoon Bernard. Hij ontwierp op het grote en diepe bouwperceel een bijzonder fraaie villa die boven de ruime ronde erker in de voorgevel de huisnaam *Dubbelzes* meekreeg. Dankzij het feit dat er in

Voorgevel en huisnaam 'Dubbelzes'

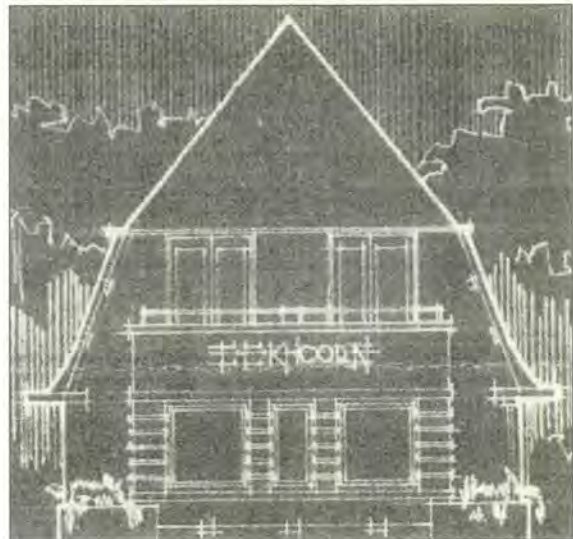
vijfenzestig jaren altijd minstens een bewoner / bewoonster de naam Lengkeek droeg, is de villa nu nog steeds getooid met de oorspronkelijke huisnaam.

Met de bouw van dit pand zette Adr.C. Lengkeek zeker niet zijn eerste schreden op Bilthovense grond. Deze grond was in de jaren dertig beduidend minder prijzig dan thans en ook Lengkeek had in de jaren daarvoor een aantal percelen te bebouwen grond kunnen kopen. Deze waren ondergebracht in de N.V. Bilthovens Grondbezit.

In die tijd was het zeer gebruikelijk dat eigenaren van bouwgrond zelf het initiatief namen voor het ontwerp en de bouw van huizen en vervolgens deze panden gebruiksgereed ter verkoop aanboden. Zo ontwierp en bouwde het Architectenbureau Adr.C. Lengkeek in Bilthoven-Noord onder andere de villa's op Lassuslaan 25 en op Sweelincklaan 77. Opvallend was dat in de bouwtekening van de voorgevels van Sweelincklaan 77 en van Lassuslaan 97 al een huisnaam was ingetekend ofwel de plaats was aangegeven waar een huisnaam moest komen.

Ik stel u nu voor in het spoor van de dochter van Adr.C. Lengkeek, mevrouw M. Lengkeek, op zoek te gaan naar de volgende huisnamen. Na een aantal jaren buiten Bilthoven komt ze kort na de Tweede Wereldoorlog te wonen op het adres Sweelincklaan 77. Dit in 1931 door haar vader gebouwde huis is van het type F1, vermoedelijk een van de in het bouwprogramma van het Architectenbureau Adr.C. Lengkeek beschikbare woningtypen. Op de bouwtekening vond ik op de voorgevel in een strakke belettering de naam *Eekhoorn*. Deze naam kwam echter niet in letters op het huis te staan. Tijdens de bouw werd wel een rood muursteentje ingemetseld in de voorgevel met de afbeelding van een eekhoorn. Dit diertje paste wonderwel bij deze nog maar sporadisch bebouwde

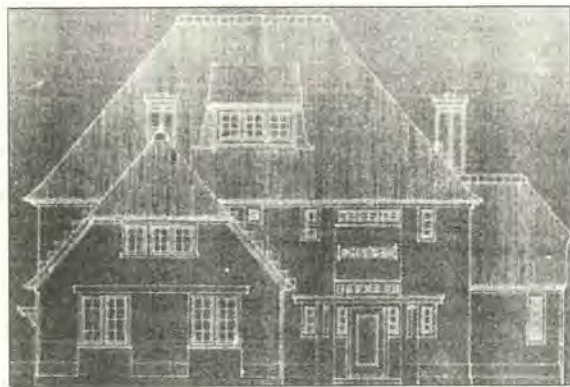
omgeving. Zo zijn er in deze omgeving nog meerdere huizen te vinden met een dergelijk muursteentje, hoogstwaarschijnlijk allemaal gebouwd door Adr.C. Lengkeek. Op Sweelincklaan 73, exact hetzelfde type huis als op nummer 77, staat een pinguïn. Op de huizen Sweelincklaan 69, 85, 89 en 91 en op Verhulstlaan 18 zijn dergelijke rode gevelsteentjes met vogels te vinden. Verhulstlaan 16 draagt een gevelsteentje met, naar mijn idee, een garnaal.

De Eekhoorn, Sweelincklaan 77

In 1946 verhuisde mevrouw Lengkeek naar het huis op Lassuslaan 25, op de hoek van de Sweelincklaan. De bouwvergunning voor dit huis werd in 1934 aangevraagd door N.V. Bilthovens Grondbezit met de vermelding, dat Adr.C. Lengkeek optrad als bouwmeester. Hier ging het om een landhuis, type Q met garage. Mevrouw M. Lengkeek doopte haar nieuwe woning met de huisnaam *Klein Dubbelzes*, waarschijnlijk een hommage aan haar ouderlijk huis. Zij illustreerde deze huisnaam met de afbeelding van een dubbelzes-dobbelsteen. Lassuslaan 25 bleek een intensief bewoond huis te zijn. In de tweede helft van 1946 bood het huisvesting aan maar liefst achttien meisjes, die in de bevolkingsadministratie waren ingeschreven als kostgangers. Mevrouw M. Lengkeek was lerares Frans en startte

vermoedelijk op dit adres haar Christelijke MULO-opleiding. Toen er in juli 1947 nog een tiental meisjes bij kwam werd dit waarschijnlijk teveel om die allemaal op een beetje redelijke manier in dit huis onder te brengen.

Sonnenberg / Klein Dubbelzes, Beethovenlaan 10

In een adresboek van 1949 verschijnt plotseling de huisnaam *Klein Dubbelzes* bij het adres Beethovenlaan 7 met als bewoner Christelijk Onderwijsinstituut M.U.L.O. Hoogstwaarschijnlijk is dit huisnummer incorrect. Ik kan mij zelf de huisnaam *Klein Dubbelzes* nog heel goed herinneren, maar dan wel op de villa Beethovenlaan 10. Waarschijnlijk is deze verwarring ontstaan, doordat in dezelfde periode op Beethovenlaan 7 de start werd gemaakt met een jongensinternaat, de voorganger van het Christelijk Onderwijs Instituut Zonneheuvel, dat gevestigd werd in de villa *Zonneheuvel* op Bilderdijklaan 15. Ik vertelde hier al uitvoerig over in *De Biltse Grift* van september 1999. Vermoedelijk zijn de plannen voor beide onderwijsinstututen gesmeed in Huize *Eekhoorn* op Sweelincklaan 77. In de tijd dat mevrouw M. Lengkeek op dit adres verbleef woonde daar ook de heer Trijnco G. de Groot, de oprichter en directeur van het latere Christelijk Onderwijs Instituut Zonneheuvel.

Laten wij ons nu concentreren op het meisjesinternaat. Het pand op Beethovenlaan 10 was aanzienlijk beter voor dit doel geschikt dan het pand op de Lassuslaan. De bouwaanvraag voor deze

door architect Jan van der Valk uit Tilburg ontworpen villa, bestemd voor woning en kantoren, werd begin 1920 ingediend door R.M.A.O. Schulz. De tuinarchitect Otto Schulz maakte hiervoor een schetsontwerp. Op de afbeelding van de ontworpen voorgevel in de oorspronkelijke bouwtekening staat in het muurvlak boven de entree een huisnaam ingetekend. Deze bouwtekening blijkt helaas in de loop der jaren in zoveel handen te zijn geweest dat die huisnaam nu niet meer te ontcijferen is. In oude adresboeken van 1922 en 1927 vinden wij voor dit landhuis wel de huisnaam *Sonnenberg* vermeld. Mevrouw M. Lengkeek heeft in dit pand tot de helft van de jaren vijftig haar internaat geleid. Uit de leerlingenregistratie blijkt dat in 1957 de laatste leerlingen *Klein Dubbelzes* verlieten.

Bijgaand vindt u een foto van *Sonnenberg* uit de jaren twintig. Momenteel is er een grote verbouwing en uitbreiding van deze villa aan de gang, die gelukkig niet teveel afbreuk doet aan het oorspronkelijke ontwerp van Jan van der Valk.

Nu even naar de overkant, naar Beethovenlaan 7, waar in 1918 het landhuis *De Dennenhut* werd gebouwd in opdracht van J.J. Stokmans, directeur van de ontwikkelingsmaatschappij Het Oosterpark. In het ontwerp voor dit landhuis van de architect R.C. Mauve uit Scheveningen waren duidelijk elementen uit de Amsterdamse-Schoolstijl verwerkt. R.C. Mauve werkte in dezelfde tijd ook aan het ontwerp van het hotel *De Leyenhove*, dat moest verrijzen in het gebied omsloten door de Gezichtslaan, Hobbemalaan, Albert Cuyplaan en Soestdijkseweg. Dit ambitieuze project is echter nooit van de grond gekomen. Meer hierover is te lezen in *De Biltse Grift* van september 1994. *De Dennenhut* werd in 1918 gebouwd aan de westelijke kant van een groot bouwperceel. Aan de oostkant van de villa werd door de tuinarchitect Otto Schulz een zeer fraaie tuin aangelegd, waarover men vanaf het aan die zijde van

het huis aangelegde terras een schitterend uitzicht had. Een groot deel van deze tuin is inmiddels verdwenen onder het inmiddels gebouwde pand Beethovenlaan 9. *De Dennenhut* staat nu op een aanzienlijk smaller perceel, waardoor het monumentale karakter helaas beduidend minder tot zijn recht komt. Ook de huisnaam, die op een gebogen houten paneel boven het entreeportiek was geschilderd, is in de loop van de jaren verdwenen.

Waarom deze villa de huisnaam *De Dennenhut* mee kreeg, ziet u op bijgaande oude foto, een riante ligging midden tussen de dennenbomen.

De Dennenhut, Beethovenlaan 7

Meer gegevens over *De Dennenhut* kunt u vinden in de uitgave *De Bilt, Geschiedenis en architectuur* van Sabine Broekhoven en Sonja Barends.

In het bouwdoosje van deze villa trof ik nog een saillant gegeven aan. In mei 1939 vroeg de toenmalige eigenaar, de heer B.R. Bakker, vergunning aan voor de bouw van een privé-schuilkelder in zijn tuin. Dit geeft aan hoe sterk de oorlogsdreiging toen gevoeld werd. De afmetingen van de schuilkelder waren: drie meter lang, een meter twintig breed en een diepte van een meter zestig. Hij was toegankelijk via een stalen luik en voor de luchtverversing zorgde een luchtkoker. Of deze kelder ooit gebouwd is, vermeldt de historie niet. Nu we toch in de buurt zijn, kunnen we ook even een kijkje nemen bij

Beethovenlaan 6. Deze villa dateert uit 1920, werd gebouwd in opdracht van F.K. Hauer en ontworpen door de architecten W.A. Maas & J.H. Zonneveldt uit Utrecht. Het kreeg de huisnaam *De Kloek*. Het laaghangende rieten dak van dit in Amsterdamse-Schoolstijl gebouwde huis roept het gevoel op van een warme beschutting. Dit is vermoedelijk ook de reden voor deze bijzondere naamgeving. Ook over deze villa vindt u meer informatie in de juist genoemde uitgave *De Bilt, Geschiedenis en architectuur*. Bij de bouw werd voor de buitenmuren gebruik gemaakt van een hardgrauwe steensoort. In de periode 1920 / 1969 heeft een van de eigenaren het besluit genomen de buitenmuren wit te laten schilderen. Toen door de toenmalige eigenares in 1969 aan de gemeente het verzoek werd gedaan *De Kloek* op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen, werd dit afgewezen onder andere omdat het wit op de buitenmuren het karakter van de villa teveel geweld had aangedaan. Inmiddels staat dit pand met witte muren wel op deze lijst. Het onderhoud van zo'n huis kon de eigenaars ook wel eens voor problemen stellen. De aansluiting op het rioolstelsel in 1969 moest worden uitgesteld aangezien het rieten dak nodig aan vervanging toe was. Misschien is dat ook de reden geweest om in 1975 te komen tot splitsing van het perceel en een deel van de, oorspronkelijk door Otto Schulz aangelegde, tuin te verkopen ten behoeve van de bouw van een nieuw huis. De huisnaam *De Kloek* heeft helaas de decennia niet overleefd.

Misschien mag ik u nu meenemen naar een paar huisnamen, die hun oorsprong hebben in de rooms-katholieke liturgie.

Daarvoor begeben wij ons eerst naar de Gezichtslaan. Daar vinden wij op de huisnummers 82, 84 en 86 een drievoudige villa met dubbel schouwtje voor brandstof en fietsen. Zo staat het in ieder geval vermeld in de bouwaanvraag die begin 1926 werd ingediend door de architect

Chris Wegerif uit Rijswijk. Het is een zeer bijzonder ontwerp, waarover u eveneens meer te weten kunt komen in de eerder genoemde uitgave *De Bilt, Geschiedenis en architectuur*. De huisnaam *Gaudete* is afkomstig uit de misviering op de derde adventszondag. De advent is de periode voorafgaande aan Kerstmis. De introïtus van de misviering op deze zondag begint met *Gaudete in Domino semper*, hetgeen betekent 'Weest altijd blijmoedig in de Heer'. Sinds wanneer de drievoudige villa deze huisnaam draagt, weet ik niet. Het moet in ieder geval stammen uit de tijd dat in de rooms-katholieke erediensten het Latijn de voertaal was en nog niet vervangen was door de volkstaal. De huisnaam *Gaudete* is nog steeds te vinden in het muurvlak boven de entree van huisnummer 84.

Het spoor leidt ons vervolgens naar Hasebroeklaan 3. In het adresboek van 1927 vinden wij op dit door de journalist C.P.M. Lautenslager bewoonde adres de huisnaam *Leatare*. De oorsprong van deze huisnaam is te vinden in de introïtus van de misviering op de vierde zondag van de vastentijd. Deze begint met *Laetare, Jerusalem etc.* De betekenis hiervan is Verheugt u etc., Jerusalem. De zetter van het adresboek was blijkbaar niet in de Latijnse terminologie thuis toen hij als huisnaam *Leatare* intoetste. De tand des tijds heeft deze huisnaam naar de vergetelheid gedrukt.

Ornament op gevel Hasebroeklaan 3

Gelukkig troffen de huidige bewoners enige tijd geleden in Zierikzee een

bijzonder fraai ornament aan van de hand van de beeldhouwer Braad.

Het stelt voor een aantal kindertjes in een schoolsituatie: lezend en spelend. Het ontwerp van dit kunstwerkje is ooit gericht geweest op plaatsing op een schoolgebouw. Het pronkt nu op de gevel van Hasebroeklaan 3.

Of een tweede exemplaar van dit ornament ooit geplaatst is op de gevel van een Zierikzeese school vermeldt de geschiedenis niet.

We hebben misschien nog even tijd om een pand ten zuiden van de spoorlijn te bezoeken.

Op de Spoorlaan nummer 60 ontdekken we hoog in de gevel boven de voordeur een houten schild. Niet met een huisnaam, maar met de wijze spreuk *Zet de tering naar de nering. Anders zinkt ge, en verdrinkt.*

De betekenis van deze wijze spreuk is voor iedereen wel duidelijk, maar hoe komt iemand ertoe om deze spreuk op de voorgevel te tonen. De huidige bewoners, de familie Hobo, zijn afkomstig uit de Bommelerwaard. De heer Hobo herinnerde zich uit zijn vroegere woonplaats Zuilichem de suikerbietenoogst. Overal uit de buurt werden karrenvrachten suikerbieten aangevoerd naar een kade aan de Waal, waar ze op steeds hoger wordende hopen werden gestort.

Vrachtschepen kwamen leeg aan en voeren vol suikerbieten weer weg. En al die schepen droegen namen, onder andere veel bijbelteksten. Op een van die schepen stond de spreuk *Zet de tering naar de nering. Anders zinkt ge, en verdrinkt.* Deze spreuk zette zich vast in de herinnering van de heer Hobo en kwam weer tevoorschijn toen hij met zijn echtgenote in 1966 het huis aan de Spoorlaan kocht. Dit was de spreuk, die zij op hun gevel wilden. De vorige huisnaam, een samentrekking van de voornamen van de vorige eigenaren, was vlot vervangen door

*Zet de tering naar de nering.
Anders zinkt ge, en verdrinkt.*

Bord met spreuk Spoorlaan 60

Nog even wat over het huis. De bouwvergunning werd in 1922 verleend aan J.W.A. Cromsigt, toen nog wonende in de J.P. Coenstraat in Utrecht. Het bouwperceel bleek toen nog niet aan de Spoorlaan te liggen, want de locatie werd omschreven als 'Kruislaan, nabij Station De Bilt'. Als bouwmeester trad J.H. Rollman uit IJsselstein op, een familielid van de echtgenote van de heer Cromsigt. Het moest in dit huis plezierig wonen zijn, want de familie Cromsigt verbleef er maar liefst vierenvestig jaar. Zij werd opgevolgd door de huidige bewoners.

In de wijk De Leyen zijn huisnamen bepaald geen gemeengoed. Toch heb ik de indruk dat de belangstelling voor een huisnaam groeiende is. In de Prunuslaan werden zo'n achttien jaar geleden twee bouwblokken van elk zeven en een bouwblok van vijf kleinere woningen opgetrokken. Van deze woningen dragen er toch twee een huisnaam. Een van deze woningen ligt op de hoek van de Berlagelaan, een schitterende ligging met vrij uitzicht op het

Leyensebos. Dat vond ook het echtpaar Schouwenburg dat een huis bewoonde in het Pieter Noorwitskwartier. Zij wilden wel wat kleiner wonen en kregen de kans om die hoekwoning te huren. En vanaf dat moment werd hun toekomstige woning, die nog in aanbouw was, alleen nog maar aangeduid als *Ons Hoekje*. En dat werd dan ook prompt als huisnaam vastgelegd op een houten schild. Een geschenk van hun dochter.

Het tweede huis is getooid met de raadselachtige huisnaam *Ze zeggen...* Ik hoop u in mijn volgende artikel te kunnen vertellen wat ze zeggen.

Deze twee huisnamen hebben nog iets bijzonders. Gebruikelijk staan huisnamen op de voorgevel. Deze staan op de muur van het balkon aan de achterzijde van de woningen. Een prima plaats, want nu liggen ze mooi in het zicht van wandelaars over het Rietveldlaantje

Bronnen:

- Welwillend verstrekte informatie door bewoners, familieleden en collega - onderzoekers van de vereniging Historische Kring d' Oude School
- Archief van de vereniging Historische Kring d' Oude School: dossiers Bouwaanvragen en Huisnamen
- Gemeentearchief De Bilt, dossiers Bouwaanvragen arch.1.733.21
- Gemeentearchief De Bilt, dossiers Burgerlijke Stand
- Gemeentearchief De Bilt, fotoarchief
- Fotomateriaal van Jan van der Heijden en het archief van de vereniging Historische Kring d' Oude School
- Tijdschrift *De Biltse Grift*, nummer 9
- Broekhoven, Sabine en Sonja Barends, *De Bilt, Geschiedenis en architectuur*, Uitgeverij Kerckebosch, Zeist 1995
